

Den forsvundne bajonet

af Jens Andersen

Fortællingen om et dansk-tysk sammenstød under besættelsen, der kunne have fået langt mere alvorlige følger, hvis det ikke var blevet håndteret så elegant.

I almindelighed var forholdet mellem holmboerne og de tyske besættelsestropper på Hanstholm fredeligt, og ofte ligefrem venskabeligt.

Selv i de tilfælde, hvor det kom til sammenstød mellem danskere og tyskere, forsøgte værnemagts lokale repræsentanter som regel at neddysse sagerne, så de ikke eskalerede. Værnemagten var nemlig interesseret i at bevare et godt forhold til lokalbefolkningen, da det gav den de bedste betingelser for at passe deres arbejde, nemlig at spærre indsejlingen til Skagerrak med deres kanoner og forsvare Hanstholm mod angreb.

I de danske og tyske arkiver findes et enkelt, meget veldokumenteret eksempel på, hvordan den tyske kommandant og det danske politi i fællesskab afdramatiserede en sag, så den ikke fik alvorligere konsekvenser.

Sagen opstod, da det om aftenen søndag den 12. oktober 1941 kom til et skænderi mellem en tysk soldat og en dansk fisker på Hansted Kro. Den berusede tysker var fortørnet over, at danskeren ikke ville hilse ham med den rigtige hånd, og han trak sin bajonet, men brugte den dog ikke. Efter skænderiet så en 15-årig dreng sit snit til at snige bajonetten ud af skeden.

Den tyske soldat var næppe stolt af omstændighederne omkring tabet af bajonetten, så han fik i første omgang sine kammerater til at hjælpe sig med at lede efter bajonetten på en mark og i en mødding ved kroen. Da eftersøgningen ikke gav resultat, udførte han sin egen efterforskning med hjælp fra en dansker, som talte godt tysk. Først den 19. oktober, da han mente at vide, hvem den skyldige var, meldte han tyveriet til sine overordnede. Det varede så igen

frem til den 3. november, før tyskerne rettede henvendelse til Thisted Politi om sagen.

Herefter blev landbetjenten så sat på sagen. Han indledte sin efterforskning, som snart gav resultat: Den mistænkte dreng indrømmede, at han havde

Dr. Otto Crüger (1888-1942), tysk kommandant i Hanstholm fra april 1940 til december 1942. Crüger var reserveofficer og i det civile liv biolog i Königsberg (nu: Kaliningrad). Han var vellidt blandt befolkningen, men endte med at begå selvmord, antagelig på grund af depression i forlængelse af et fysisk sammenbrud, som skyldtes stress. Foto: Museumscenter Hanstholm (original tilhører Dr. Crügers søn Gerd Crüger).

Bajonet af samme type som den, der var hovedperson i historien. Foto: Museumscenter Hanstholm.

taget bajonetten. Han havde dog ikke turdet beholde den, men havde kastet den fra sig på stien uden for kroen. Landbetjenten skulle dog igennem en hel kæde af afhøringer med modstridende udsagn, før han nåede frem til, at bajonetten sandsynligvis var havnet i kroens mødding. Landbetjenten gik derefter til de to danskere, som var sigtede, og forklarede dem, at de hellere måtte se at få fundet bajonetten.

Efterfølgende skete der imidlertid ikke mere i sagen, så den 2. december afhørte landbetjenten igen drengen og formanede ham nu alvorligt om, at han skulle prøve at finde bajonetten snarest muligt. Da der stadig ikke var sket noget, henvendte betjenten sig så den 10. december til drengens far og forklarede ham, at der altså nu skulle gøres et effektivt arbejde for at finde bajonetten. Faren lovede at finde de mindst 6-7 personer, som ville være nødvendige for at tømme den ganske store mødding.

Om formiddagen to dage senere gik arbejdet så i gang under landbetjentens opsyn. Efter en hel dags

hårdt og ildelugtende arbejde blev bajonetten fundet på bunden af møddingen. Betjenten afleverede den straks til tyskerne.

Evald Skovgaard (1924-2003) var blandt dem, som fik lov til at være med til at grave bajonetten frem af møddingen – men er ikke nævnt i politiets akter. Han mindedes imidlertid ikke episoden med bitterhed. Tværtimod tolkede han den således, at den tyske kommandant havde nøjedes med at give ham en advarsel for tyveriet af bajonetten, og at han på den måde slap billigt.

Den tyske kommandant, Dr. Otto Crüger, erklærede, at han ikke ønskede, at der skulle ske mere i sagen, og at han heller ikke ville kræve, at de sigtede blev straffet. Thisted Politi henlagde herefter sagen den 15. december.

De tyske myndigheder i København fik altså ikke noget at vide om sagen. General Lüdke og admiral Mewis, henholdsvis værnemagtens og marinens øverstkommanderende i København, førte ganske vist også i princippet afspændingspolitik, men

man risikerede alligevel, at nogen i systemet ville gøre en prinsipsag ud af det og statuere et afskrækkende eksempel. Det drejede sig jo en forbrydelse mod værnemagten.

Faktisk skulle man ikke længere væk end til Thisted for at konstatere, at værnemagten på samme tidspunkt håndterede sagerne helt anderledes. I Thisted reagerede de tyske soldater ofte meget voldsomt – med næveslag eller trussel med skydevåben – på det, som de opfattede som fornærmelser eller provokationer. Den tyske kommandant, major Michaelis, var heller ikke parat til at se igennem fingre med den mindste episode, der kunne opfattes som en krænkelse af soldaternes og værnemagtens ære.

DEN TYSKE VERSION AF HISTORIEN

Dr. Crüger fandt den måde, som man havde løst sagen på, så eksemplarisk, at han mente andre ville kunne lære af den. Derfor lod han artilleriafdelingens

presseofficer, løjtnant af reserven Mark-Albrecht v. Heyden*, skrive en artikel, som man forsøgte at få afsat til Marinegruppenkommando Wests frontavis *Gegen England*. Beretningen blev naturligvis skåret til og givet et humoristisk anslag, men dens hovedpunkter stemmer overens med Thisted Politis sagsakter. Om artiklen så faktisk blev trykt i frontavisen, er uvist.

Artiklens fulde tekst:

»Den forsvundne bajonet og en håndgribelig belæring

Vi kommer i almindelighed virkelig godt ud af det med befolkningen i landet, hvor vi befinder os. Kommer det en gang imellem til en mindre forstyrrelse af denne forståelse, finder vi handlekraftig støtte i det lokale politi. At det tillige ikke tøver med at belære dets folk på en drastisk måde, viser denne historie, som i øvrigt ikke er uden en vis komik.

Hansted Kro set fra luften, antagelig engang i 1950'erne. Møddingen lå formentlig uden for billedets nederste højre hjørne, hvor der frem til slutningen af krigen lå en gård. Til højre for kroen ses en branddam, som blev anlagt af tyskerne i 1943. Foto: Lokallhistorisk Arkiv for Thisted Kommune.

På den eneste kro i denne lille flække, som mere eller mindre ligger mellem bevoksede klitter, indfinder sig blandt de lokale stamgæster hver aften soldater, som efter dagens tjeneste har behov for en gang imellem at drikke et glas øl i civile omgivelser.

En aften kom det så til et lille sammenstød mellem de to parter, på den måde som den røg- og alkoholfyldte luft i en skænkestue under tiden bringer med sig, men som dog fik et helt igennem ublodigt forløb. Én af soldaterne opdagede bagefter til sin overraskelse, at hans bajonet var forsvundet fra sværdtasken. På hans melding lod garnisonskommandanten stedets politimand tilkalde og pålagde ham at undersøge denne pinlige tildragelse. Med en grundighed, som også ville have gjort en tysk politibetjent ære, fastslog han på meget kort tid følgende gerningsforhold:

Under kævlen havde én af civilisterne, uden at soldaten bemærkede det, trukket bajonetten ud af gehængen. Efter den fuldbragte gerning, som også var blevet set af de andre deltagere, blev alle nervøse og rådslog om, hvordan man bedst slap af med dette corpus delicti. Til sidst greb en 14-årig dreng bajonetten og kastede den i en ajlebeholder!

Med disse fakta og listen over de delagtige mødte politimanden atter op hos garnisonskommandanten og afventede med ro dennes afgørelse. Den lød: fremskaffelse af bajonetten og en håndgribelig belæring af de skyldige. Når det var gennemført, ville der ikke blive gjort nogen stor sag ud af hele histo-

rien. Synligt lettet begav politimanden sig hjemad, mens han overvejede, hvordan han skulle føre anvisningerne ud i livet.

En dejlig eftermiddag så den overraskede befolkning så, hvordan 10 misdædere trådte an på række og geled ved ajlebeholderen, hver bevæbnet med en spand. Under opsyn af politiet og omgivet af talrige skadefro tilskuere måtte de tømme den velfyldte grube til bunden med deres egne hænder, hvorved bajonetten blev befriet fra sin vanærende tilstedeværelse. Hovedgerningsmanden fik derefter til opgave at rengøre bajonetten grundigt og aflevere den til politiet. Politimanden, som endnu en gang viste sig som en dygtig soldat, var på ingen måde tilfreds med de civile rengøringsanstrengelser og gik egenhændigt i gang med at gå over bajonetten endnu en gang og derpå forskriftsmæssigt oliere den. Således blev den i fuldstændig upåklagelig tilstand overdraget til garnisonskommandanten.

Dermed var denne episode ordnet til fuld tilfredshed, og den herboende befolkning var blevet en håndgribelig belæring rigere. Måske er den forstandige politimands opdragelsesmetode imidlertid egnet til at finde anvendelse i lignende tilfælde.«

Jens Andersen.

Født 1968. Historiker og middelalderarkæolog. Siden 2001 leder af Museumscenter Hanstholm.

Kilder

Bundesarchiv, Abteilung Militärarchiv, Freiburg: RM 45 III/44: Kommandant im Abschnitt dänische Westküste, Akte G.-I. Allgemeines, Bd. 3: 1.10.41-8.4.42.

Landsarkivet for Nørrejylland: Thisted Politi, sag nr. IV/73-1941.

Landsarkivet for Nørrejylland: Thisted Politi, Pk. B384-7337, indberetninger til Statsadvokaten for særl. Anliggender.

Museumscenter Hanstholm: MCH 2038, interview med Evald Skovgård, 21.09.2001.

* Det er den eneste gang betegnelsen »presseofficer« dukker op i dokumenterne vedr. Hanstholm; ellers optræder von Heyden som batteriofficer i kystbatteriet på Agger Tange.